

Brussels, 4 February 2014

ET 2020 NATIONAL REPORT QUESTIONNAIRE

INTRODUCTION AND GENERAL GUIDANCE

This guidance note and questionnaire aim **to assist the Member States:**

- (a) in their assessment of progress made with respect to key ET 2020 activities during the work cycle 2012-2014;¹ and
- (b) in identifying the priority areas for the next ET 2020 work cycle and (possibly) also in defining more substantive adjustments to the ET 2020 strategic framework.

To ensure the easy comparability of the input provided through the ET 2020 National Reports, the Member States are kindly requested to **follow the structure of this guidance note** when drawing up their National Reports.

In comparison with the previous editions of the National Reports, we are able to **move away from largely factual reporting**. This is made possible because – in addition to sectorial reporting obligations (for example in the context of the Bruges review) – the Eurydice Work Programme 2014/2015 is now completely aligned with the topics and areas covered by education and training in Europe 2020, ET 2020 and the Bologna strategy. However, reporting via Eurydice does not include a political assessment of effectiveness and impact of measures taken, nor does it identify remaining challenges and future priorities.

In this context, the current ET 2020 National Report questionnaire puts the focus on:

- the political assessment by Member States on progress in the various ET 2020 areas, supported – whenever possible – by evidence-based indications of effectiveness and impact;
- the remaining challenges to overcome; and
- the EU-level priority areas and issues to be prioritized for the next ET 2020 work cycle.

With respect to the priorities for future action, Member States are systematically invited to indicate, within relevant sectorial or horizontal policy fields and when they consider it useful, **concrete European-level issues** to be taken forward in the coming work cycle in light of the expected added value for the Member States,² preferably with an designation of a **specific output** they have in mind. It is encouraged that a Member State proposing a concrete issue for European cooperation would consider taking an active role in its development, for example in the relevant ET 2020 Working Group.

¹ For each of the thematic sub-sections of the questionnaire, Member States may, if they believe it is relevant, include information on their response to Country-Specific Recommendations (CSR) in the field, complementing the already existing information in the National Reform Programmes. Member State are free to provide such information in the context of the questions they feel most suitable for this purpose.

² It is expected that such proposals for further action would be building on the existing European agenda's and projected outputs of the ET 2020 Working Groups.

The forward-looking dimension in the preparation of the Joint Report will be subject of in-depth **discussion** by the High Level Group on Education and Training, the competent Director General groupings, and – for VET – also by the ACVT meeting.

The period covered by this questionnaire is 2012, 2013 and 2014 (1st quarter).
The National Reports should not exceed 20 pages.

Member States are kindly requested to submit their National Report to the European Commission, before 30 June 2014. Please submit at the following email address: **eac-unite-a1@ec.europa.eu**.

A. IMPLEMENTATION OF THE ET 2020 STRATEGIC OBJECTIVES

1. Assessment and key suggestions for improvement of the ET 2020 strategic objectives (max. 2 pages)

1a. On the basis of your country's assessment of the overall relevance and added value of the four ET 2020 strategic objectives, please describe which changes you would like to introduce in these strategic objectives, or in their implementation, notably in light of the economic and jobs crisis and the evolution of the EU's overall growth and jobs strategy. (max. 1 page)

Nederland pleit ervoor om binnen de strategische doelstelling “Het realiseren van een Leven Lang leren en mobiliteit” aandacht te geven aan de internationalisering van het onderwijs. Dit zou goed aansluiten bij de Nederlandse beleidsprioriteiten, terwijl aandacht op Europese niveau meerwaarde kan hebben voor de effectiviteit van nationale initiatieven op dit gebied.

Wat betreft de vierde strategische doelstelling ‘Bevorderen van Creativiteit en Innovatie, inclusief Ondernemerschap, op alle niveaus van Onderwijs en Opleiding’, pleit Nederland ervoor ook aandacht te schenken aan bredere vaardigheden, inclusief ICT vaardigheden (“21st century skills”).³ Deze vaardigheden hebben ook een link met de andere strategische doelstellingen.

1b. Building on the existing European agendas and mandates of the ET 2020 Working Groups, as well as on your analysis and proposals developed in response to the questions below, please specify the **two key priority areas** you would propose to focus European cooperation on during the next ET 2020 work cycle (until 2017) in light of their expected added value for the Member States. Please provide a brief policy rationale for your suggestions. (max. 1 page)

Nederland pleit ervoor aanvullende aandacht en prioriteit te geven aan de onderwerpen:

- Digitaal en open onderwijs, Open Onderwijs middelen (OER's) en Massive Open Online Courses (MOOC's).

2. Lifelong learning and mobility [ET 2020 strategic objective 1]⁴ (max. 2 pages)

2a. Please provide an assessment, whenever possible supported by evidence-based indications of effectiveness and impact, of measures your country has developed in the

³ Het begrip ‘21st century skills’ kan gedefinieerd worden zoals in de kabinetsreactie op het rapport ‘Naar een lerende economie’: het leggen van verbindingen, het kritisch kunnen analyseren, het versterken van het probleemoplossend vermogen, het constructief kunnen samenwerken en het vermogen om creatief te kunnen handelen. Deze vaardigheden zijn niet nieuw, maar in de steeds complexere en veranderende samenleving neemt het belang ervan wel toe.

⁴ Sector-specific assessments should be reported only in part B of this questionnaire.

design and implementation of lifelong learning strategies, to support validation of non-formal and informal learning in line with Council Recommendation 2012/C 398/01, and to improve transitions between the various education and training sectors and increase transparency and recognition of learning outcomes. Please provide an indication of the most significant remaining challenges to overcome in this area.

Eerder verworven competenties (EVC)

Het belang van 'een leven lang leren' komt in Nederland naar voren in het erkennen van de Eerder Verworven Competenties (EVC). EVC is het systeem voor het valideren van formeel, niet-formeel en informeel leren. In een EVC-procedure worden gegevens verzameld van wat iemand weet en kan. Het bewijs wordt beoordeeld ten opzichte van landelijk erkende beroepsstandaarden. Zowel diploma's als levens- en werkervaring tellen mee. Al het bewijs wordt vastgelegd in een ervaringscertificaat.

Aan de hand van EVC-beoordelingen van alle vormen van leren (formele opleidingen, cursussen en trainingen en (werk)ervaring) kunnen deelnemers die instromen in een opleiding vrijstellingen aanvragen voor opleidingsonderdelen waarvan zij de beoogde leerresultaten aantoonbaar beheersen. Dat verlaagt de drempel voor instroom in een opleiding en stimuleert de deelname van volwassenen.⁵ Dit is ook te zien in het stijgende percentage van 25- t/m 64 jarigen dat deelneemt aan leeractiviteiten.

Trends in Beeld 2014 - Ministerie van OCW

Percentage van 25- t/m 64-jarigen dat deelneemt aan leeractiviteiten (Leven Lang Leren)

In de afgelopen 4 weken voorafgaand aan de enquête

	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2013
NED	15,5%	17,0%	17,0%	16,5%	16,7%	16,5%	17,4%
EU-27	7,1%	9,4%	9,3%	9,1%	8,9%	9,0%	10,5%

In 2011 zijn in totaal 17.700 EVC-trajecten gerealiseerd die voldoen aan de gestelde voorwaarden. De meeste EVC-trajecten worden gerealiseerd in de sectoren transport en logistiek, administratie en techniek. De meeste EVC-trajecten hebben betrekking op branche specifieke kwalificaties en niveau 2 van het mbo.⁶

Het aantal officieel erkende EVC-aanbieders ligt momenteel (stand 2013) rond de 70. Gezamenlijk voeren de aanbieders voor ongeveer 520 standaarden EVC-procedures (crebo-, croho- en branchestandaarden) uit.⁷

Het adviesrapport: 'Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen' van de Commissie Rinnooy Kan geeft aan dat diverse evaluaties hebben geleid tot het inzicht dat EVC vooral wordt gebruikt als instrument om vrijstellingen en diploma's in het formele onderwijs te verkrijgen, maar dat er wel problemen zijn rond de overdraagbaarheid en acceptatie van ervaringscertificaten (rapportages van resultaten van EVC-procedures) door examencommissies van opleidingen. De convenantpartners EVC hebben daarom in juni 2013 een voorstel uitgebracht voor een systeem voor validering met twee routes:

1. validering van leerresultaten voor loopbaandoelen met betrekking tot de arbeidsmarkt en non-formele scholing (branchestandaarden);
2. validering van leerresultaten voor loopbaandoelen wat betreft formeel onderwijs (middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs diploma's).

⁵ Adviesrapport: Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen (12-03-2014)

⁶ Ecorys: EVC gemeten: Actualisatie 2010-2011

⁷ Kenniscentrum EVC: EVC in de markt - Een verkenning van EVC in branches en sectoren (projectverslag)

In het voorstel wordt route 2 gepositioneerd in het onderwijs en onder de noemer 'validering' verbonden met andere methoden en procedures voor het verlenen van vrijstellingen. De adviescommissie onderschrijft het voorstel van de convenantpartners EVC.⁸

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zal op een later moment ingaan op het rapport van de Commissie Rinnooy Kan en het implementatieplan voor een toekomstbestendige inrichting van een systeem voor validering.

Europese ruimte voor vaardigheden en kwalificaties

Nederland heeft onlangs gereageerd op de consultatie over de Europese ruimte voor vaardigheden en kwalificaties. Nederland ziet onder meer de volgende uitdagingen voor de uitvoering van de Europese instrumenten voor de validatie en erkenning van vaardigheden en kwalificaties:

- Het verbreden van de kennis over de Europese instrumenten buiten de kring van technische experts, naar een bredere kring van werknemers, werkgevers en studenten, door een betere communicatie.
- Een breder gebruik van leeruitkomsten.
- Meer aandacht voor de tweede mijlpaal van het EQF; met de vermelding van het EQF-niveau op diploma's en supplementen, zal het EQF meer bekendheid krijgen bij werknemers, werkgevers en studenten.
- Meer synergie tussen ECTS en ECVET, door samenvoeging van credits en studiepunten, bij voorkeur gebaseerd op leeruitkomsten, om studentenmobiliteit te bevorderen.

In de kabinetsreactie is aangegeven dat er in Nederland gewerkt wordt aan pilotprojecten in technische en zorgsectoren om de instrumenten ECVET, RPL en EQF te combineren. Daarnaast wordt onderzocht of een combinatie van deze instrumenten bijdraagt aan het doelmatiger opleiden van volwassenen en doelmatige routes van werk naar werk. De eerste resultaten worden eind 2014 verwacht.

Overgang tussen verschillende onderwijssectoren

In het Nederlandse onderwijs zijn er veel mogelijke overstapmomenten: bijvoorbeeld van primair naar voortgezet onderwijs. Ook binnen sectoren, opleidingen en leertrajecten kunnen leerlingen en studenten op veel momenten 'opstromen' naar een hoger niveau (bijvoorbeeld van de theoretische leerweg van het vmbo naar havo of van havo naar vwo) of 'afstromen' naar een lager niveau.

In 2013 zijn bijna 194 duizend leerlingen uit het voortgezet onderwijs (vo) gestroomd (met en zonder diploma). Daarvan is ruim 50 procent doorgestroomd naar het middelbaar beroepsonderwijs (mbo), bijna 21 procent naar het hoger beroepsonderwijs (hbo) en 13 procent naar het wetenschappelijk onderwijs (wo). De overige leerlingen zijn voor het grootste gedeelte uit het bekostigde onderwijs gestroomd en een klein gedeelte is teruggeplaatst in het voortgezet speciaal onderwijs. In 2013 stroomt van de vmbo-gediplomeerden 82,3 procent door naar de beroepsopleidende leerweg (bol) in het mbo en 6,8 procent naar de beroepsbegeleidende leerweg (bbi). Van de havo/vwo-gediplomeerden stroomt bijna 86 procent direct door naar het hoger onderwijs. Van de ruim 192 duizend deelnemers die het mbo in 2013 hebben verlaten (met en zonder diploma) is bijna 13 procent direct doorgestroomd naar het hbo. De rest volgde het jaar erop geen bekostigd onderwijs meer. In 2010 stroomden er 12 procent van de

⁸ Adviesrapport: Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen (12-03-2014)

mbo'ers door naar hbo. Bij de doorstroom van hbo naar wo is een lichte daling te zien. In 2010 stroomde nog 9,5 procent van de hbo'ers door naar wo, terwijl dit in 2013 is gezakt naar 7,5 procent.

Tabel 2.4 Stromen tussen onderwijssoorten (aantal x 1.000)

Van	Naar	po	vo	mbo	hbo	wo	Geen Onderwijs
po	2010		193,0	2,1			10,4
	2011		198,2	2,2			9,7
	2012		201,6	2,2			9,8
	2013		202,9	2,1			9,2
vo	2010	3,3		97,6	37,6	22,9	31,4
	2011	3,7		96,4	37,7	23,3	31,7
	2012	3,8		95,2	38,0	23,0	32,4
	2013	3,9		97,9	40,4	25,4	26,1
mbo	2010				23,5		171,5
	2011				22,7		180,8
	2012				22,5		179,2
	2013				24,7		167,6
hbo	2010			2,7		9,5	94,4
	2011			2,9		9,1	98,8
	2012			3,7		8,1	105,8
	2013			3,8		7,5	92,9
wo	2010				4,9		48,3
	2011				4,5		54,9
	2012				4,5		61,2
	2013				4,1		54,0
Geen onderwijs	2010	190,7	5,7	79,3	53,5	28,1	
	2011	190,0	5,7	72,3	52,7	27,9	
	2012	189,9	4,9	68,8	49,6	28,5	
	2013	189,2	5,5	60,5	52,8	31,7	

Voorbeelden om de overgang tussen verschillende onderwijssectoren goed te laten verlopen zijn:

1. Het Associate Degree-programma (Ad), een tweejarige studie in het hoger beroepsonderwijs. Het niveau ligt tussen mbo-4 en hbo-bachelor. Vooral mbo-4 studenten en mensen met een aantal jaren werkervaring vergroten met de Associate Degree hun kansen op de arbeidsmarkt. Studenten kunnen daarna direct doorstromen naar de hbo-bacheloropleiding waar de Associate Degree bij hoort. Na de pilot-fase (2005-2012) is het aantal ad-programma's sterk gegroeid tot ruim 150. Onderstaande tabel laat zien dat het aantal studenten dat ingeschreven is voor een Associate Degree opleiding ook is toegenomen.

Trends in Beeld 2014 - Ministerie van OCW

Aantallen eerstejaars en ingeschrevenen associate degrees

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Eerstejaars	157	724	1151	1093	1182	1545	1467	1901
Ingeschrevenen	238	1306	2493	2889	3277	3989	4519	5475

2. Vmbo-scholen en mbo-instellingen moeten vanaf 1 augustus 2014 in een samenwerkingsverband een experiment met doorlopende leerlijnen vmbo-mbo2 (VM2) kunnen uitvoeren. Onderzoek laat zien dat de doorlopende leerroute, zoals in het VM2-experiment uitgetoetst, onder een aantal voorwaarden een kansrijk model biedt voor het voorkomen van uitval en het sneller behalen van een startkwalificatie. Tot nu toe laat het VM2-experiment een lager aantal uitvallers zien dan vergelijkbare cohorten leerlingen buiten het experiment en is het aantal

succesvolle schoolloopbanen groter.⁹ Door een betere samenwerking tussen het vmbo en het mbo zou het succes van deze leerroute groter kunnen zijn. In augustus 2014 zullen nieuwe experimenten met een vakmanschaproute en een technologieroute starten.¹⁰

De Onderwijsraad bracht in maart 2014 een advies uit over overgangen in het onderwijs.¹¹ Op dit advies van de Onderwijsraad komt nog een reactie van de minister van Onderwijs.

2b. Building on the experience with the European actions and tools in the area of validation and recognition of skills and qualifications, you are invited to specify maximum **one concrete European-level issue** to be taken forward within the area of the validation and recognition of skills and qualifications during the next ET 2020 work cycle (until 2017) in light of the expected added value for the Member States. In case you decide to propose an issue to be taken forward, please provide a brief policy rationale for your suggestion, preferably with an indication of a specific output that you have in mind.

Overwogen kan worden de verdere ontwikkelingen rond de Europese ruimte voor vaardigheden ook te betrekken in de volgende ET2020 cyclus.

3. Quality and efficiency in education and training [ET 2020 strategic objective 2]¹² (max. 2 pages)

3a. Please provide an assessment, whenever possible supported by evidence-based indications of effectiveness and impact, of measures your country has developed to promote equitable and efficient investment in education and training (with a possible reference to the methodology used). Please provide an indication of the most significant remaining challenges to overcome in this area.

De bekostiging door de Rijksoverheid van het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs en het hoger onderwijs loopt via een **lumpsum financiering**. Dat wil zeggen dat scholen voor zowel personeelskosten als materiële kosten één bedrag krijgen waarmee zij zelf kunnen bepalen hoeveel geld zij waaraan besteden. De risicobeheersing van het financiële beleid is aan de scholen zelf. De Inspectie van het Onderwijs controleert elk jaar of een school het overheidsgeld goed besteedt. De Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op het financiële beleid van onderwijsinstellingen. Extra afspraken om efficiënte investeringen te bevorderen zijn:

- Scholen in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs krijgen naast de lumpsum een bedrag - de **prestatiebox** - voor o.a. opbrengstgericht werken en professionalisering van leraren en schoolleiders. Scholen kunnen dit inzetten voor onder meer taal en rekenen, wetenschap en techniek, cultuureducatie in het basisonderwijs, talentontwikkeling en professionalisering van leerkrachten en schoolleiders.
- In het middelbaar beroepsonderwijs krijgen scholen, naast de lumpsum, extra budget voor **kwaliteitsafspraken**. Deze kwaliteitsafspraken gaan onder andere over professionalisering van leraren en schoolleiders, studiesucces, de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming en voortijdig schoolverlaten.

⁹ De staat van het onderwijs: Onderwijsverslag 2012/2013

¹⁰ Aanbiedingsbrief bij eindrapportrapport Evaluatie experiment leerroute 'vm2' (16-10-2013)

¹¹ Advies Overgangen in het onderwijs (03-03-2014)

¹² Sector-specific assessments of quality and efficiency are asked in part B of this questionnaire.

- In 2013 is in het hoger onderwijs een experiment **prestatiebekostiging** gestart. Hierbij wordt een deel van het budget gekoppeld aan de prestaties van hogescholen en universiteiten. Daarom zijn er in 2012 **prestatieafspraken** gemaakt met alle hogescholen en universiteiten. De instellingen formuleerden zelf ambities op het gebied van onderwijskwaliteit en studiesucces, profilering en valorisatie. De Reviewcommissie Hoger Onderwijs en Onderzoek heeft de prestaties van hogescholen en universiteiten beoordeeld. Op basis van deze beoordelingen is het budget voor de prestatieafspraken verdeeld onder alle instellingen.

Het onderwijsverslag 2012/2013 van de Inspectie van het onderwijs laat zien dat besturen van scholen over het algemeen financieel gezond zijn.¹³

3b. You are invited to specify maximum **one concrete European-level issue** to be taken forward within the area of effective and efficient funding of education and training during the next ET 2020 work cycle (until 2017) in light of the expected added value for the Member States. In case you decide to propose an issue to be taken forward, please provide a brief policy rationale for your suggestion, preferably with an indication of a specific output that you have in mind.

Vanuit Nederland zijn er op dit punt geen voorstellen.

3c. Please indicate how your country is planning to give a follow-up to the new evidence in particular from OECD's 2013 PIAAC and PISA surveys. Please indicate the aims and expected outcomes of the follow-up measures.

Bij de aanbieding van het PISA rapport aan de Tweede Kamer heeft het kabinet aangegeven dat het de komende jaren investeert in de verdere verbetering van de **kwaliteit van het onderwijs**. Er wordt ingezet op de verdere professionalisering van de leraar, de verbetering van de in- en uitstroom van de lerarenopleidingen en een betere aansluiting op het vervolgonderwijs en de arbeidsmarkt. Met de investeringen in de kwaliteit van het onderwijs wordt er toegewerkt naar een leercultuur waarin alle betrokkenen binnen de scholen samenwerken om hun onderwijs blijvend te verbeteren. Zo zal in Nederland van goed naar excellent onderwijs worden toegewerkt.

Door de tijd heen is de score op leesvaardigheid weliswaar stabiel, maar een trendanalyse van zowel PISA als PIAAC geeft aan dat sprake is van een lichte daling van het niveau van rekenvaardigheden. Mede naar aanleiding van de bevindingen uit PISA besteedt het kabinet meer aandacht aan het versterken van de taal- en rekenvaardigheid. Deze kernvaardigheden zijn essentieel om te kunnen participeren op de arbeidsmarkt en in de maatschappij. Daarom is er in het primair en voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs meer aandacht voor taal en rekenen. Onder meer via centrale toetsing en doorlopende leerlijnen voor taal en rekenen.

Internationaal vergeleken doet Nederland het goed, en dat geldt zeker voor de leerlingen met (risico op) een achterstand. Bijna al de leerlingen worden binnenboord gehouden en geleid naar een diploma. De toptalenten presteren echter veel minder goed in vergelijking met andere landen. Te vaak voelen zij zich niet uitgedaagd op school, vervelen ze zich en presteren ze onder hun kunnen. Ook de toptalenten in Nederland verdienen onderwijs dat hen uitdaagt en stimuleert. Dit uitgangspunt wordt breed gedeeld in het onderwijs en is

¹³ De staat van het onderwijs - Onderwijsverslag 2012-2013 (16-04-2014)

uitgewerkt in een Plan van aanpak toptalenten 2014-2018¹⁴, waarin ruim 20 maatregelen staan om toptalenten in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs te stimuleren.

Deze maatregelen zijn onderverdeeld in drie onderdelen:

1. Naar onderwijs dat meer uitdaagt;
2. Naar onderwijs waarin bijzondere prestaties lonen;
3. Naar onderwijs met beter toegeruste leraren.

Het kabinet en de VO-raad hebben een principeakkoord bereikt over toekomstbestendig voortgezet onderwijs. Momenteel lopen de gesprekken met de PO-Raad nog met een vergelijkbare inzet voor het basisonderwijs. Met de afspraken is jaarlijks een bedrag gemoeid dat oploopt tot 813 miljoen euro, waarvan een groot deel ten gunste komt van het bijhouden en vergroten van vakkennis en deskundigheid van leraren. Daarnaast is er o.a. aandacht voor uitdagend onderwijs voor iedere leerling. De afspraken in het sectorakkoord vloeien voort uit het **Nationaal Onderwijsakkoord** uit september 2013. Voor het MBO is er een kamerbrief over toekomstgericht middelbaar beroepsonderwijs¹⁵ gepresenteerd. Hierin worden een aantal maatregelen genoemd die zich richten op:

- Studiekeuze.
- Beroepspraktijkvorming
- Innovatie en cross-overs
- Gecombineerde leerweg
- Onderwijs voor jongeren in een kwetsbare positie
- Leven Lang Leren

Zo komt er o.a. voor het schooljaar 2014-2015 een bijsluiter met onder meer informatie over het arbeidsmarktperspectief. Voor het schooljaar 2015-2016 wil het ministerie van OCW met het wetsvoorstel Macrodoelmatigheid mbo objectieve voorlichting aan toekomstige studenten wettelijk verplichten. Voorts wil de minister samen met de staatssecretaris van OCW verkennen of het uiterste aanmeldmoment voor vmbo-leerlingen die naar het mbo overstappen kan worden vervroegd naar 1 mei. Door het aanmeldmoment te vervroegen, is het mogelijk om eerder met deze jongeren in gesprek te gaan over de aansluiting van een opleiding bij hun talenten en hun toekomstige kansen op de arbeidsmarkt.

Een goede aansluiting tussen de aangeboden en gevraagde vaardigheden is essentieel. Dit geldt niet alleen voor de kernvaardigheden, maar ook voor meer specifieke vaardigheden. Het beleid is er daarom op gericht om de aansluiting tussen het (beroeps)onderwijs en de arbeidsmarkt te versterken, zodat talenten maximaal worden benut, bv. met de afspraken tussen overheid, ondernemers en sociale partners in het Nationaal Techniepact 2020¹⁶. Daarnaast wordt gewerkt aan een nieuwe kwalificatiestructuur in het middelbaar beroepsonderwijs en worden in het hoger beroepsonderwijs onderwijsprogramma's en examens beter afgestemd op de vraag van het bedrijfsleven.

Met het oog op de noodzaak om tot de pensioengerechtigde leeftijd productief te blijven doorwerken is het van belang dat vaardigheden op peil blijven. PIAAC bevestigt dat de beste manier om de kernvaardigheden op peil te houden is door deze te blijven gebruiken. Het onderhouden van vaardigheden, bijvoorbeeld via goede afspraken over scholing en duurzame inzetbaarheid, is een taak van sociale partners. Het is daarom van belang dat werkgevers en werknemers scholing als een vanzelfsprekend onderdeel zien van het arbeidsproces, waar leren en werken nauw verweven zijn. De Nederlandse overheid heeft hierbij een ondersteunende rol, bijvoorbeeld via de aftrekbaarheid van

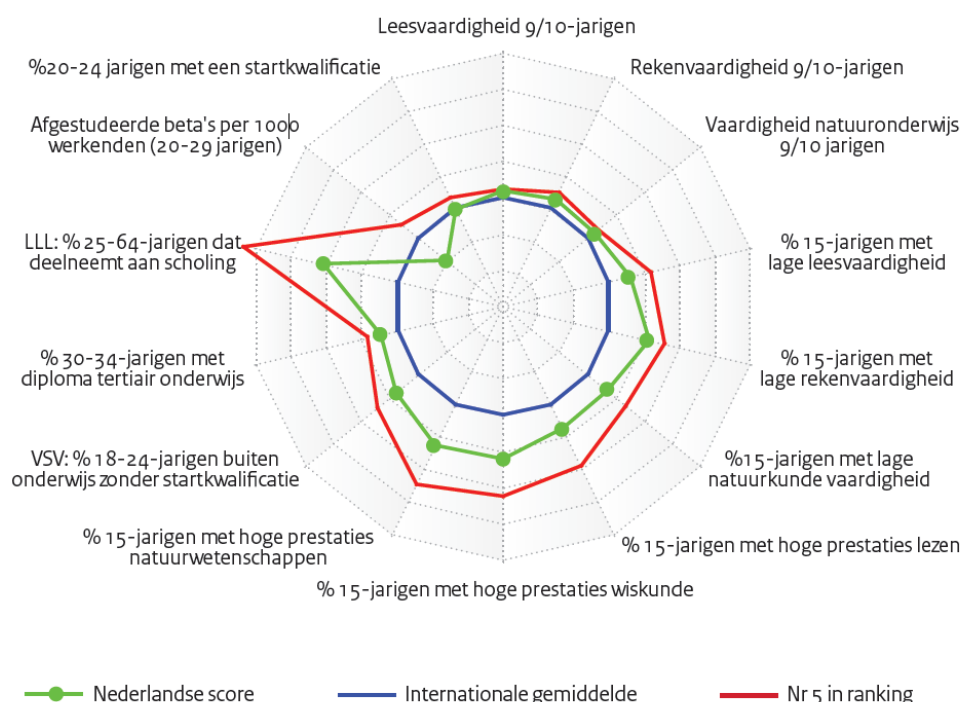
¹⁴ Kamerstuk: Plan van aanpak toptalenten 2014 – 2018 (09-03-2014)

¹⁵ Kamerbrief voor toekomstgericht middelbaar beroepsonderwijs (02-06-2014)

¹⁶ Nationaal Techniepact 2020 (13-05-2013)

scholingskosten in de Inkomstenbelasting en door best-practices uit te wisselen op het gebied van duurzame inzetbaarheid. Ook bij de hervorming van het ontslagrecht en de werkloosheidswet wordt hieraan aandacht besteed.¹⁷

De uitkomsten van PIAAC zijn voor Nederland op zichzelf bemoedigend. Zij hebben nog eens onderstreept hoe divers de doelgroep van de volwasseneneducatie is als het basisvaardigheden betreft. Daarom worden de mogelijkheden verkend (en wordt een wetswijziging overwogen) om dit type onderwijs samen met andere trajecten gericht op maatschappelijke participatie zo dicht mogelijk bij de betrokkenen vorm te geven met een actieve rol voor gemeenten.

18

4. Equity, social cohesion and active citizenship [ET 2020 strategic objective 3] (max. 2 pages)

4a. Please provide an assessment, whenever possible supported by evidence-based indications of effectiveness and impact, of measures your country has developed to provide access to good quality mainstream education for all (including measures to prevent and combat segregation), to provide widespread and equitable access to quality early childhood education and care, particularly for children from a disadvantaged background (incl. from low income households, migrants, marginalised groups), and to implement inclusive educational approaches for an increasingly diverse society adapted to the needs of learners from various backgrounds. Please provide an indication of the most significant remaining challenges to overcome in this area.

¹⁷ Kamerbrief bij aanbieding van de rapporten 'PIAAC: Kernvaardigheden voor Werk en Leven' en 'OECD Skills Outlook 2013' (08-10-2013)

¹⁸ Gebaseerd op OESO, PIRLS, TIMMS, Eurostat; bewerking OCW

Uit het Onderwijsverslag 2014 blijkt dat de meeste Nederlandse leerlingen en studenten tevreden zijn over hun school of opleiding. Leerlingen en studenten presteren goed in vergelijking met omringende landen. In het mbo halen steeds meer studenten een diploma. In het voortgezet onderwijs halen leerlingen betere cijfers voor de examens. Het aantal zwakke en zeer zwakke scholen in het primair onderwijs is in drie jaar teruggelopen van 501 tot 153. Ook de verbetering in het speciaal onderwijs valt op.¹⁹

Kinderen met een taalachterstand kunnen op verschillende manieren ondersteuning krijgen:

- **Voorschoolse educatie** (aangeboden door gemeentes) voor doelgroeppeuters in peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. Uit het meest recente onderzoek (2011) blijkt dat 80 à 85 procent van de doelgroeppeuters deelneemt aan voorschoolse educatie.²⁰
- **Vroegschoolse educatie** (aangeboden door basisscholen) voor doelgroepkleuters uit groep 1 en 2 van de basisschool.
- **Schakelklassen:** In een schakelklas krijgen leerlingen 1 schooljaar lang intensief taalonderwijs in een kleine groep.
- De **kopklas** is een schakelklas voor leerlingen die na groep 8 een taalachterstand hebben en na de basisschool een extra schooljaar intensief taalonderwijs krijgen om een goede start te kunnen maken in het voortgezet onderwijs.

Basisscholen krijgen voor iedere achterstandsleerling geld om onderwijsachterstanden weg te werken. Hoeveel dat is, bepaalt de gewichtenregeling in het basisonderwijs.²¹

De meeste gemeenten hebben voorzieningen om taalachterstand te bestrijden. Daarnaast trekt het kabinet extra geld uit (sinds 2013 € 95 miljoen per jaar) om taalachterstanden bij jonge kinderen in de 37 grootste gemeentes weg te werken. Dit extra geld komt bovenop het bestaande budget van € 261 miljoen per jaar. De gemeenten kunnen het geld bijvoorbeeld gebruiken om het taalniveau van de pedagogisch medewerkers te verhogen of om meer medewerkers met hbo-niveau aan te nemen.

Passend onderwijs

In het Nederlandse onderwijs wordt er met de Wet passend onderwijs geprobeerd om inclusief onderwijs te bevorderen. Kinderen met een beperking of gedragsprobleem hebben recht op een passende onderwijsplek. Bij voorkeur op een reguliere school met extra begeleiding, maar als het nodig is op een school voor (voortgezet) speciaal onderwijs. Vanaf 1 augustus 2014 treedt in Nederland de Wet passend onderwijs in werking waarmee samenwerkingsverbanden de verantwoordelijkheid krijgen om alle leerlingen een passende onderwijsplek te bieden (zorgplicht). Met passend onderwijs kunnen zo veel mogelijk leerlingen regulier onderwijs volgen. Om alle kinderen een passende onderwijsplek te bieden, gaan het regulier en speciaal onderwijs (cluster 3 en 4) samenwerken in regionale samenwerkingsverbanden primair en voortgezet onderwijs.

De Nederlandse overheid vindt het belangrijk dat elke jongere de voor hem/haar best passende plek krijgt. Dat vraagt maximale gezamenlijke inspanning en een stelsel dat aansluit bij de mogelijkheden en de leer- en ondersteuningsbehoefte van de jongere. Het doel van passend onderwijs is om al onze leerlingen de kans te geven om hun talenten

¹⁹ De staat van het onderwijs - Onderwijsverslag 2012-2013 (16-04-2014)

²⁰ Landelijke Monitor Voor- en Vroegschoolse Educatie 2011: De vijfde meting

²¹ <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerachterstand/vraag-en-antwoord/wat-is-de-gewichtenregeling-in-het-basisonderwijs.html>

optimaal te ontwikkelen. Dat betekent extra aandacht voor kwetsbare leerlingen die ondersteuning nodig hebben.

De groep jongeren in een kwetsbare positie zijn zowel jongeren die met behulp van passende ondersteuning in staat zijn een startkwalificatie te behalen, als jongeren voor wie een startkwalificatie niet haalbaar blijkt. De staatssecretaris en de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zijn van mening dat het onderwijs in samenwerking met gemeente, zorg en werkgevers passende steun en begeleiding moet bieden. Het plan van aanpak voor kwetsbare jongeren heeft als doel om uitval te voorkomen en de overgang tussen voortgezet (speciaal) en middelbaar beroepsonderwijs te versoepelen dan wel de aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt te verbeteren. Dit plan zal na de zomer naar de Tweede Kamer gaan.

Excellente scholen

Naast aandacht voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, verdienen ook leerlingen de aandacht die extra uitdagingen nodig hebben. Excellente scholen halen het beste uit hun leerlingen. Naast goede leerresultaten bieden ze bijvoorbeeld passende ondersteuning aan leerlingen die dat nodig hebben. Of ze geven extra uitdagingen aan talentvolle leerlingen.

Er is de afgelopen jaren een belangrijke winst geboekt door het terugdringen van het aantal zwakke en zeer zwakke scholen. Zo is dit percentage in het basisonderwijs van 7% in 2010 naar 3% in 2012 gedaald. Onderwijsinstellingen worden aangesproken op de resultaten die zij behalen en aangespoord gebruik te maken van ruimte voor verbetering. Leerlingen, studenten, maar ook scholen en docenten, worden echter nog onvoldoende uitgedaagd om het beter dan ‘goed genoeg’ te doen. Invoering van gedifferentieerd inspectietoezicht zal snel zichtbaar maken waar de stap van ‘goed’ naar ‘excellent’ wordt gezet.

Sinds 2013 kunnen ook scholen in het speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs en praktijkonderwijs het predicaat 'excellent' krijgen. Excellente Scholen ontvangen geen extra geld van de overheid.

Toptalenten op alle niveaus

Toptalenten zijn de 10 tot 20% leerlingen die het beste kunnen presteren op alle niveaus. Bij toptalenten gaat het niet alleen om leerlingen die heel slim zijn en veel weten, maar ook om creativiteit, vakmanschap en vaardigheden.

In 2012 kregen scholen € 20 miljoen extra voor onderwijs aan talentvolle leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs met een vwo-afdeling. Vanaf 2013 is er jaarlijks € 30 miljoen beschikbaar voor de best presterende leerlingen, voor talenten op alle niveaus. De komende jaren worden deze bedragen, zoals afgesproken is in de sectorakkoorden, verhoogd. Zie voor meer informatie: Plan van aanpak toptalenten 2014-2018.²²

4b. You are invited to specify maximum **one concrete European-level issue** to be taken forward within the area of equity and social cohesion in education and training during the next ET 2020 work cycle (until 2017) in light of the expected added value for the Member States. In case you decide to propose an issue to be taken forward, please provide a brief policy rationale for your suggestion, preferably with an indication of a specific output that you have in mind.

Vanuit Nederland zijn er op dit punt geen voorstellen.

²² Plan van aanpak toptalenten 2014 – 2018 (09-03-2014)

5. Creativity and innovation [ET 2020 strategic objective 4] (max. 2 pages)

5a. Please provide an assessment, whenever possible supported by evidence-based indications of effectiveness and impact, how your country contributes to

- embed entrepreneurship education at all levels of education and training and to implement the knowledge triangle;
- advance digital skills of teachers and learners;
- improve the openness of education, by fostering the use and development of Open Educational Resources including MOOCs and other new modes of delivery of education, as well as enhancing ICT infrastructure and connectivity in educational institutions; and
- enhance language teaching and learning across all levels of education and training.

Please provide an indication of the most significant remaining challenges to overcome in these areas.

Entrepreneurship education

Zie ook de Eurydice-publicatie *Entrepreneurship Education at School in Europe* (blz. 61, voor de ‘national description’ voor Nederland 2011/2012).²³

Het ministerie van OCW heeft in 2012 met alle instellingen voor hoger onderwijs prestatieafspraken afgesloten, die naast onderwijskwaliteit en onderzoekprofielering ook gaan over professionalisering van valorisatie en van ondernemerschapsonderwijs. Het kabinet waardeert dat de universiteiten hun samenwerking met bedrijven steeds verder uitbouwen, hun wetenschappelijke kennis actief uitdragen en toegankelijker maken voor het bedrijfsleven en dat zij actief hun faciliteiten met bedrijven delen. Ook het hbo draagt bij aan kenniscirculatie, onder andere met de ‘centres of expertise’²⁴ en door praktijkgericht onderzoek in samenwerking met het bedrijfsleven (met name het MKB) en maatschappelijke actoren via de middelen van het *Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek Sociale Infrastructuur Agenda (SIA)*²⁵ bij NWO.

Vanaf 2008 is door de Rijksoverheid ondernemerschap in het onderwijs gestimuleerd door de regeling Onderwijs Netwerk Ondernemen. In het middelbaar beroepsonderwijs is er volop aandacht voor het ontwikkelen van vaardigheden die nodig zijn bij het opstarten en runnen van een eigen onderneming. Voor opleidingen tot beroepen waarbij ondernemersvaardigheden van belang zijn, zijn kennis en vaardigheden van ondernemerschap reeds opgenomen in de diverse kwalificaties.

In het mbo, is vanaf het schooljaar 2011-2012, ondernemerschap onder andere via een ondernemerschapsprogramma geborgd. In de vrije keuzeruimte kunnen deelnemers nu, aan alle mbo-opleidingen op niveau 3 en 4, een ondernemerschapsprogramma (“CE ondernemerschap”) volgen. Dat programma borgt dat mbo-deelnemers tijdens de opleiding de basis leren van wat iemand moet kunnen en kennen om een eigen onderneming te starten. Aanvullend hierop wordt nu gewerkt aan de realisatie van ondernemerschap als sector overstijgend keuzedeel, omdat nog niet in alle sectoren ondernemerschap als keuzedeel wordt aangeboden. Verder is het streven erop gericht dat er met de invoering van de nieuwe kwalificatiestructuur er in alle mbo-sectoren een specialistenopleiding tot ondernemer op niveau 4 zal bestaan. Doorstroom naar het hbo zal ook een onderdeel zijn van deze brede ondernemersopleiding.

²³ http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/135en.pdf

²⁴ <http://www.centresofexpertise.nl/>

²⁵ NWO-bijdrage voor het dwarsdoorsnijdende thema Sociale Infrastructuur Agenda (SIA) voor 2014-2015

Het kabinet wil zorgen dat ondernemen, ondernemendheid en ambitie tonen al jong ‘tussen de oren’ komt met behulp van de *Stichting Jong Ondernemen*.²⁶ Deze stichting ontvangt subsidie om ondernemen van primair onderwijs tot wetenschappelijk onderwijs op grotere schaal uit te rollen. Daarnaast voert de SLO (Stichting Leerplanontwikkeling) het programma *De Ondernemende Docent*²⁷ uit (tot 31 december 2014). Dit programma is gericht op de Pabo’s en lerarenopleidingen en bestaat uit twee delen: training van docenten van lerarenopleidingen en regionale masterclasses.²⁸

Vaardigheden van de 21ste eeuw

In reactie op het advies van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid “Naar een lerende economie”²⁹ heeft het kabinet aangegeven dat onderwijs dat aansluit bij en inspeelt op de sterk veranderende samenleving onderwijs is met een brede opdracht, gericht op de ontwikkeling van cognitieve, non-cognitieve en sociaal-emotionele vermogens. Naast de cognitieve vaardigheden en het beleid gericht op het verhogen van de prestaties op taal en rekenen (zie vraag 3c), acht het kabinet het nodig ook aandacht te hebben voor de vaardigheden die de 21ste eeuw van mensen verlangt. In de steeds complexere samenleving neemt het belang hiervan toe. Daarom moeten deze vaardigheden aan bod komen in alle fasen en niveaus van het onderwijs. De afspraken uit het Techniepact dat alle scholen in het primair onderwijs in 2020 structureel wetenschap en technologie aanbieden moeten in dit licht worden gezien. Het kabinet wil, samen met schoolleiders en schoolbestuurders, nader onderzoeken hoe het curriculum verder versterkt kan worden op dit gebied. Ook wordt ernaar gestreefd dat de beoordeling van scholen meer dan nu recht gaat doen aan de brede opdracht die scholen krijgen.

Digital skills

De kaders voor de ICT-bekwaamheid van leraren vormen één van de bouwstenen onder de verdere professionalisering van het onderwijs. Op dit moment zijn ICT-vaardigheden enkel binnen het generieke deel van de kennisbasis voor de opleidingen tot leraar opgenomen. De volgende stap is het implementeren van deze afspraken en ze te verbinden aan de dagelijkse onderwijspraktijk en de professionaliseringsactiviteiten die de sectoren en instellingen zelf ontplooiën. Kennisnet ondersteunt instellingen hierbij, onder andere via Leraar24.

Tot 80% van de leraren gebruikt internet en methode gebonden software in de lesvoorbereiding. Ook heeft inmiddels meer dan 90 % van de scholen een digitaal leerlingvolgsysteem en maakt 85 % gebruik van digitale registratiesystemen.³⁰ Ook wordt er al veel met computers gewerkt in de klas. De introductie van tablets heeft dit ict-gebruik op school verder gestimuleerd. Circa 75 % van de leraren heeft voldoende ict-basisvaardigheden, slechts ongeveer 50 % zet deze voldoende didactisch in. In het sectorakkoord VO geeft de overheid aan dat ze het belangrijk vindt om in te zetten op het versterken van de ict-kennis en vaardigheden van leraren om met digitale leermiddelen te werken en pedagogisch-didactische veranderingen in de klas vorm te geven (‘e-didactiek’). Dit gebeurt o.a. door kwaliteitsafspraken.

Open en online onderwijs

²⁶ <http://www.jongondernemen.nl/>

²⁷ <http://www.rvo.nl/node/8102>

²⁸ Kamerbrief over beleid voor ambitieuze ondernemers (2014). En Reactie 43 punten uit Agenda StartUpNL (17-03-2014).

²⁹ Kamerbrief reactie op rapport 'Naar een lerende economie' (07-03-2014)

³⁰ Vier in balans monitor 2013

Er bestaan meerdere kenniscentra die scholen en andere onderwijsinstellingen ondersteunen bij de toepassing van ICT. Voorbeelden hiervan zijn: Kennisnet, SURF, Sambo ICT en SchoolInfo. Scholen kunnen zelf contact opnemen met deze kenniscentra voor advies en begeleiding.

Het *Doorbraakproject Onderwijs en ICT*³¹ is een gezamenlijk initiatief van de PO-raad, VO-Raad en de ministeries van OCW en EZ. Samen met het onderwijs en publieke en private partijen gaat het doorbraakproject de randvoorwaarden en condities creëren waarmee scholen die dat willen, hun eigen invulling kunnen geven aan gepersonaliseerd leren met ICT. De ambitie van het doorbraakproject is o.a. dat in 2017 scholen in het primair en voortgezet onderwijs beter in staat zijn om met ICT en digitaal lesmateriaal een leerling maximaal zijn of haar talenten te laten ontplooiën.

[Wikiwijs](http://wikiwijs.nl)³² is in Nederland een plek op internet waar iedere docent leermateriaal kan vinden, gebruiken en aanpassen, van basis- tot universitair onderwijs. Met dit platform kunnen docenten kennis over en ervaringen met open leermateriaal uitwisselen en zo nodig professionele ondersteuning vinden.

Vrijwel alle Nederlandse hoger onderwijsinstellingen en de universitaire medische centra denken actief na over de vraag welke rol open en online hoger onderwijs in de toekomst van hun instelling kan spelen en hebben inmiddels ook de nodige activiteiten op dat gebied ontplooid. Een aantal universiteiten biedt actief MOOC's aan of heeft plannen daartoe. Steeds meer universiteiten en hogescholen nemen videocolleges op, delen leermaterialen via iTunesU en werken met open courseware.³³ In Nederland bieden 1 hogeschool en 5 universiteiten leermateriaal aan via iTunes. Medio 2012 gaf 25% van de hogeronderwijsinstellingen al aan dat er binnen de instelling al collecties met open leermaterialen bestaan.

De minister van Onderwijs heeft in haar brief van 8 januari 2014 aan de Tweede Kamer haar visie geschetst op de mogelijkheden en uitdagingen die open en online onderwijs, waaronder MOOCs, het hoger onderwijs te bieden hebben. Open en online onderwijs bieden grote mogelijkheden om het onderwijs veel flexibeler te maken, voor studenten én docenten interessanter (bv. door toepassing van concepten als de *flipped classroom*), en om het onderwijs efficiënter in te richten (bv. door meer gezamenlijk gebruik te maken van *open educational resources*). Het biedt instellingen en hun docenten de mogelijkheid in contact te komen met studenten over de hele wereld. De minister nodigt in haar brief de universiteiten en hogescholen nadrukkelijk uit om deze mogelijkheden te verkennen en te gebruiken om hun onderwijs goed te profileren. De minister stelt de komende jaren middelen beschikbaar voor pilots van de instellingen en voor evaluatie en onderzoek.³⁴ Bij de prioritering van de inzet van middelen wordt actief de verbinding gezocht met de grote maatschappelijke vraagstukken en reeds ingezet beleid op het terrein van de topsectoren, zorg en onderwijs.

Voor de zomer van 2014 zal de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een meerjarenvisie aan de Tweede Kamer sturen over internationalisering in het middelbaar beroepsonderwijs, hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs.

Talenonderwijs

³¹ <http://www.doorbraakonderwijsenict.nl/home/>

³² <http://wikiwijsinhetonderwijs.nl/>

³³ Kamerbrief over digitalisering van het hoger onderwijs (08-01-2014)

³⁴ Kamerbrief over digitalisering van het hoger onderwijs (08-01-2014)

In het funderend onderwijs wordt er op verschillende manieren extra aandacht gegeven aan talenonderwijs; door middel van het versterkt talenonderwijs (vto), het tweetalig onderwijs (tto), het vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) en het Elos- *grensverleggend onderwijs*. Onderstaande tabel uit Kerncijfers 2009-2013 laat zien dat het aantal scholen en het aantal deelnemers in bijzondere vormen van taalonderwijs de laatste jaren is gestegen.

Tabel 2.37 Aantal scholen en leerlingen die deelnemen aan bijzondere vormen van taalonderwijs

Jaar	Basisonderwijs			Voortgezet onderwijs				
	Vroeg vreemdetalenonderwijs		Elos	Tweetalig onderwijs		Versterkt talenonderwijs		Elos
	aantal scholen	aantal leerlingen	aantal scholen	aantal scholen	aantal leerlingen	aantal scholen	aantal leerlingen	aantal scholen
2009	308	30.500	.	133	23.500	73	7.300	33
2010	504	50.000	.	151	25.000	71	18.000	36
2011	645	64.500	11	152	25.000	79	32.000	36
2012	860	130.000	7	183	27.000	87	38.300	40
2013	1.073	160.000	19	189	29.000	99	43.274	40

Verder zullen in het schooljaar 2014-2015 12 basisscholen starten met het pilotproject tweetalig primair onderwijs (tpo). Eén van de uitgangspunten van tpo is dat basisscholen 30 tot 50% van het onderwijs in het Engels, Duits of Frans aanbieden. Daarnaast wordt er aan een wetsvoorstel gewerkt dat alle basisscholen ruimte biedt om tot 15 % van hun onderwijstijd Engels, Frans of Duits als instructietaal te hanteren.

5b. Building on the experience with the European actions and tools in the area of transversal skills and taking into account the projected outputs of the relevant ET 2020 Working Group, you are invited to specify maximum **one concrete European-level issue** to be taken forward within the area of transversal skills during the next ET 2020 work cycle (until 2017) in light of the expected added value for the Member States. In case you decide to propose an issue to be taken forward, please provide a brief policy rationale for your suggestion, preferably with an indication of a specific output that you have in mind.

Nederland zou in de volgende ET 2020 cyclus blijvende aandacht voor transversale vaardigheden op prijs stellen, met bijzondere aandacht voor digitale vaardigheden en bredere “21st century” vaardigheden.

Zoals Nederland ook heeft aangegeven in reactie op de EU Mededeling Naar een opener onderwijs (Opening Up Education),³⁵ is Nederland voorstander van voortzetting van de beleidsdialoog binnen de EU over de gevolgen van digitalisering op het onderwijs.

B. SECTORIAL CONTRIBUTION TO THE ET 2020 STRATEGIC OBJECTIVES

6. School Policy (max. 2 pages)

6a. Please provide an assessment, whenever possible supported by evidence-based indications of effectiveness and impact, of measures your country has developed to reduce early school leaving including a follow up on the 2011 Council Recommendation on reducing early school leaving (ESL), in particular to create and implement

³⁵http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail.jsp?id=2013Z21007&did=2013D4337

comprehensive strategies on ESL that balance prevention, intervention and compensation,³⁶ to enhance teacher competences and professional development, and to strengthen the quality of school education.³⁷ Please provide an indication of the most significant remaining challenges to overcome in this area.

Eind 2014 (november) verschijnt er bij Eurydice een publicatie over voortijdig schoolverlaten, op basis van de antwoorden op de vragen van Unit A7 van EACEA (Eurydice).

De focus van de aanpak voortijdig schoolverlaten ligt in Nederland op preventie. Volgens Europese definiëring had Nederland in 2013 een betrekkelijk laag percentage voortijdig schoolverlaters (9,2%, 2013) in vergelijking met het gemiddelde van de Europese lidstaten (11,9%). Het streven van de Nederlandse regering is om het percentage terug te brengen tot minder dan 8% in 2020. Het Nederlandse programma om voortijdig schoolverlaten te verminderen – 'Aanval op de uitval' – is gebaseerd op een andere definitie dan de Europese en heeft betrekking op nieuwe uitvallers elk jaar. Volgens deze definitie waren er in het schooljaar 2012/2013 27.950 nieuwe voortijdig schoolverlaters (voorlopige resultaten). Het jaar ervoor was het aantal 36.560

	2001-2002	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2014-2015
Doelstelling	71.000	54.667	57.733	46.800	42.866	38.933	35.000	32.000	29.500	25.000 ³
Realisatie	71.000	52.700	50.900	46.800	41.800	39.900	39.110	36.560 ¹	27.950 ²	
% vsv	5,5%	4,0%	3,9%	3,6%	3,2%	3,0%	3,0%	2,8%	2,1%	2,0% ⁴

¹ Dit betreft het definitieve cijfer, het voorlopige cijfer van 2011-2012 was 36.250.

² Dit betreft het voorlopige cijfer.

³ Dit is een doelstelling.

⁴ De 2% is gebaseerd op hetzelfde deelnemersaantal als in 2012-2013.

Succesvolle maatregelen ter bestrijding van voortijdig schoolverlaten:

- *Samenhangende aanpak:* Een wezenlijk onderdeel van de aanpak zijn de convenanten tussen gemeentes, scholen voor voortgezet onderwijs (zowel de scholen voor algemeen onderwijs als die voor beroepsonderwijs) en de Rijksoverheid voor de periode 2008-2015. De convenanten regelen de bekostiging en ze leggen doelstellingen voor de langetermijn vast voor de vermindering van voortijdig schoolverlaten. Een uitgebreide dataverzameling is aangelegd voor de monitoring van de convenanten en twee onderzoeksinstituten monitoren de effecten van het beleid voor voortijdig schoolverlaten in een aantal langetermijnonderzoeksprojecten. Resultaten van deze onderzoeken zullen begin 2015 beschikbaar zijn.
- *Verzuimregistratie:* Alle scholen zijn wettelijk verplicht om verzuim te melden aan het *Digitaal verzuimloket*. Spijbelen en afwezigheid op school zijn vaak tekenen dat een leerling het gevaar loopt de school voortijdig te verlaten. Daarom

³⁶ In this context, countries could assess measures for the analysis and monitoring of early school leaving processes, supporting groups especially affected by it (e.g. children with migrant or minority background), ensuring that strategies cover both general education and VET, and ensuring involvement of all relevant policy sectors and stakeholders.

³⁷ In this context, countries could assess measures improving governance and leadership in the schools, monitoring of school's performance, the co-operation with parents and the local community as well as measures to embed the transversal key competences (such as team-working, learning to learn, communication) as much as possible into the school education?

is dit een nuttig instrument geworden om mogelijke voortijdige schoolverlaters in een vroeg stadium aan te pakken.

- *Begeleiding bij studie- en loopbaankeuze:* Eén van de belangrijkste redenen voor voortijdig schoolverlaten is een verkeerde keuze voor een opleiding. Beroepsoriëntatie en studiekeusbegeleiding omvatten een breed scala aan activiteiten om jonge mensen te begeleiden bij de keus voor een geschikte opleiding of beroep.
- *Kwalificatieplicht:* Sinds 1 augustus 2007 zijn jonge mensen onderworpen aan de verplichting om naar school te gaan en een kwalificatie te behalen. Dit betekent dat zij tot hun 18^e jaar (voorheen was dat 16 jaar) onderwijs moeten volgen tot zij een startkwalificatie hebben behaald (d.w.z. minstens een diploma op havo-, vwo- of MBO2-niveau). Van jongeren tot 23 jaar die in schooljaar 2010/2011 zowel met als zonder diploma het mbo hebben verlaten, is inzichtelijk gemaakt hoe een jaar later hun arbeidsmarktpositie is. Van de ruim 83.000 uitgestroomde jongeren is 17% een jaar later teruggekeerd naar het bekostigd onderwijs en heeft 62% een baan van minstens 12 uur per week. Uit de cijfers blijkt eens te meer het belang van een startkwalificatie: van de jongeren mét een startkwalificatie heeft een jaar later 72% een baan, van de jongeren zonder startkwalificatie 41%.³⁸

Uitdagingen

Focus op grote instellingen met hoge percentages voortijdig schoolverlaters

Om het aantal voortijdig schoolverlaters te verminderen zijn de afgelopen jaren 10 tot 15 roc's met hoge percentages voortijdig schoolverlaters geselecteerd. Met elk roc zijn specifieke maatregelen besproken om doelgericht schooluitval in het mbo aan te pakken. Deze intensieve aanpak heeft mede ertoe geleid dat de geselecteerde instellingen de uitval sterk hebben teruggedrongen, dertien instellingen zelfs sterker dan gemiddeld. Bovendien ligt van vier instellingen het uitvalpercentage nu lager dan het landelijk rocgemiddelde (6,2%).³⁹

Uitbreiding naar andere terreinen

Het voorkomen van voortijdig schoolverlaten begint op school maar eindigt daar niet. Leerlingen en hun problemen het middelpunt maken van alle inspanningen vereist inbreng van scholen, het bedrijfsleven in de regio, leerplichtambtenaren, reclasseringsambtenaren, begeleiders bij schuldsanering, jongerenwerkers en de instellingen die zich bezighouden met jeugdwerkgelegenheid.

Lerarenagenda 2013-2020

De Lerarenagenda 2013-2020⁴⁰ bevat voornemens en maatregelen over de kwaliteit van leraren, lerarenopleidingen en carrièreperspectieven. Doel van de Lerarenagenda is het beroep van leraar aantrekkelijker maken door betere begeleiding en meer ruimte voor groei en ontwikkeling. Een aantal belangrijke maatregelen uit deze agenda zijn:

1. *Betere studenten aan Lerarenopleidingen:* Doel is dat alle nieuwe studenten die aan een lerarenopleiding instromen de juiste voorkennis hebben en geschikt zijn voor hun toekomstige beroep.
2. *Betere lerarenopleidingen:* Doel is dat wie van de lerarenopleiding afkomt voldoende kennis en vaardigheden heeft.
3. *Aantrekkelijke en flexibele leerroutes:* Aantrekkelijke en flexibele routes naar het leraarschap dragen eraan bij dat er voldoende goede studenten instromen.

³⁸ Kamerbrief startkwalificatie met perspectief, voor iedereen een passende plek (6 maart 2014)

³⁹ Kamerbrief startkwalificatie met perspectief, voor iedereen een passende plek (6 maart 2014)

⁴⁰ Lerarenagenda 2013-2020: de leraar maakt het verschil (04-10-2013)

4. *Een goed begin voor startende leraren:* Wanneer een nieuwe leraar direct wordt opgenomen in het team en vanuit goed personeelsbeleid wordt begeleid, kan hij vanaf het begin zijn vaardigheden en kennis verder verdiepen.

5. *Scholen als lerende organisaties:* Het is de bedoeling dat leraren, lerarenteam, leidinggevende en bestuur samen bouwen aan een lerende cultuur, waarin ze continu werken aan onderwijskwaliteit.

6. *Alle leraren bekwaam en bevoegd:* Doel is dat leraren hun kennis actueel houden en hun vaardigheden aanscherpen. Hierdoor verbetert het onderwijs aan leerlingen en studenten.

7. *Een sterke beroepsorganisatie:* Doel is een sterke en representatieve beroepsgroep die de leraren vertegenwoordigt en waaraan leraren zich verbonden voelen.

Deze maatregelen spelen in op de uitdagingen waar Nederlandse leraren voor staan. Elk jaar zal er rond de dag van de Leraar (in oktober) een voortgangsrapportage plaatsvinden. De eerste rapportage zal in oktober 2014 plaatsvinden.

6b. Building on the experience with the European actions and tools in the area of school policy and taking into account the projected outputs of the relevant ET 2020 Working Group, you are invited to specify maximum **one concrete European-level issue** to be taken forward within the school policy area during the next ET 2020 work cycle (until 2017) in light of the expected added value for the Member States. In case you decide to propose an issue to be taken forward, please provide a brief policy rationale for your suggestion, preferably with an indication of a specific output that you have in mind.

Vanuit Nederland zijn er op dit punt geen voorstellen. Nederland is op het gebied van voortijdig schoolverlaten één van de voorlopers. Nederland stimuleert het delen van goede voorbeelden (best-practices) tussen lidstaten om verdere ontwikkeling te bevorderen.

7. Vocational Education and Training (max. 2 pages)

7a. Please provide an assessment, whenever possible supported by evidence-based indications of effectiveness and impact, of measures your country has developed to support the objectives of the European Alliance for Apprenticeships, to implement the educational dimension of the Youth Guarantee, and to ensure that VET provision is in tune with labour market/skills needs and in support of innovation policies. Please provide an indication of the most significant remaining challenges to overcome in this area.

Het Nederlands beleid betreffende de European Alliance for Apprenticeships is uiteengezet in de brief 'Declaration on the European Alliance for Apprenticeships - further steps for implementation' die op 17 januari 2014 naar de Europese Commissie is gestuurd.

In het Actieplan *MBO Focus op Vakmanschap 2011-2015* komt naar voren dat het aanbod van instellingen beter afgestemd moet worden op de behoeften van het bedrijfsleven in de regio. Instellingen moeten zich richten op het aanbieden van een doelmatig opleidingsaanbod op regionaal niveau. Onderwijsinstellingen moeten in samenspraak met het regionale bedrijfsleven een opleidingsportfolio samenstellen.

In mei 2013 is het **Nationaal Techniekpact 2020** gesloten. Het doel van het Techniekpact is om de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt in de technieksector te verbeteren via een betere samenwerking tussen de overheid, het onderwijs en het bedrijfsleven en daarmee het tekort aan technisch personeel terug te

dringen. Samenwerking is de sleutel voor aantrekkelijk techniekonderwijs dat naadloos aansluit op de arbeidsmarkt. Het bedrijfsleven, de werkgevers, de werknemers, het onderwijs (publiek en privaat), scholieren en studenten, regio en de overheid, leveren ieder hun eigen bijdrage aan het Techniepact.

Wat een student aan het einde van een mbo-opleiding moet kennen en kunnen, staat in een **kwalificatiedossier**. Een kwalificatiedossier bevat één of meer kwalificaties betreffende een bepaalde beroepsgroep en leidt tot een bijbehorend mbo-diploma. De manier waarop de kwalificatiestructuur tot stand komt – in sectoraal georganiseerd overleg tussen vertegenwoordigers van onderwijsinstellingen, werkgevers- en werknemersorganisaties - waarborgt een goede aansluiting van het beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt.

Begin juni 2014 is er een Kamerbrief verschenen over toekomstgericht middelbaar beroepsonderwijs. Zie voor meer informatie hierover vraag 3c.

Het percentage studenten dat met een diploma het middelbaar beroepsonderwijs verlaat, is de laatste jaren gestegen (naar 77%). Volgens de onderwijsinspectie is de intake op mbo-instellingen de afgelopen jaren flink verbeterd, waardoor minder scholieren van opleiding wisselen of er helemaal mee stoppen.⁴¹ Minder uitval betekent dat het rendement in het middelbaar beroepsonderwijs toeneemt.⁴²

Tabel 5.13 Aansluiting op de arbeidsmarkt van mbo gediplomeerde schoolverlaters bol en bbl (2009/10)

Totaal	Totaal mbo-gediplomeerde schoolverlaters	niveau 1	niveau 2	niveau 3	niveau 4
Totaal arbeidsmarktpositie	83.900	6.590	22.520	23.980	30.810
Met werk, totaal	72.800	5.180	18.850	21.660	27.110
Met uitkering, totaal	5.810	1.710	2.180	1.020	910
Met (alleen) werk	69.940	4.140	17.860	21.220	26.720
Met (alleen) uitkering	2.940	660	1.190	580	520
Met werk èn uitkering	2.870	1.040	990	440	390
Zonder werk of uitkering	8.150	750	2.490	1.740	3.180

7b. Building on the experience with the Copenhagen process and the Bruges Communiqué and taking into account the projected outputs of the relevant ET 2020 Working Group, you are invited to specify maximum **one concrete European-level issue** to be taken forward within the area of vocational education and training during the next ET 2020 work cycle (until 2017) under the Bruges communiqué in light of the expected added value for the Member States. In case you decide to propose an issue to be taken forward, please provide a brief policy rationale for your suggestion, preferably with an indication of a specific output that you have in mind.

In vervolg op de Internationaliseringsagenda MBO (2009), verschijnt in de zomer van 2014 een visiedocument over internationalisering in het hoger (beroeps)onderwijs en het mbo. Voor het mbo staat daarin een substantiële verhoging van de uitgaande studentenmobiliteit centraal, mede gelet op de EU-benchmark voor studentenmobiliteit in het mbo (6% van de studentenpopulatie per 2020). Instellingen worden gestimuleerd optimaal gebruik te maken van de mogelijkheden die Erasmus+ biedt. Nederland steunt de Commissie in haar opzet om de bestaande instrumenten, om mobiliteit in het mbo te bevorderen, te evalueren en beter uit te voeren.

8. Higher Education (max. 2 pages)

8a. Please provide an assessment, whenever possible supported by evidence-based

⁴¹ De Telegraaf (Persactua)

⁴² De staat van het onderwijs: Onderwijsverslag 2012/2013

indications of effectiveness and impact, of measures your country has developed to increase tertiary education attainment and quality,⁴³ and to support higher education institutions pursuing comprehensive strategic approaches towards internationalisation that include internationalisation of curricula and strengthened strategic partnerships within and outside Europe. Please provide an indication of the most significant remaining challenges to overcome in this area.

De **prestatieafspraken** (zie hiervoor het antwoord bij vraag 3a) zijn van belang als er gekeken wordt naar de onderwijskwaliteit, het studiesucces en de profilering in het hoger onderwijs. Dit jaar (2014) zal er nog een midtermreview plaatsvinden. Met de Vereniging Hogescholen en de VSNU is afgesproken dat de instellingen het moment van de midtermreview kunnen gebruiken om aan te geven in hoeverre de veranderde (financiële en juridische) randvoorwaarden van invloed zijn op de realisatie van de in de prestatieafspraken vastgelegde ambities. Daarbij moet het gaan om randvoorwaarden die aantoonbaar belangrijk waren voor het realiseren van de ambities.⁴⁴

Nederland stimuleert internationale uitwisselingsprogramma's en de overheid maakt het studenten financieel mogelijk om naar het buitenland te gaan. De Nuffic (2013) concludeert dat nog steeds relatief weinig Nederlandse studenten een volledige opleiding in het buitenland volgen. Met 3 % van alle Nederlandse studenten ligt dat aandeel onder het Europees gemiddelde van 3,3%. Aangezien de Nederlandse economie vooral internationaal gericht is, zouden volgens het Nuffic meer Nederlandse studenten de keuze moeten maken voor een studie in het buitenland. Ook het aandeel buitenlandse studenten dat in Nederland een volledige studie volgt, ligt met 7,5 % van de totale nationale studentpopulatie onder het Europees gemiddelde van 9%.⁴⁵

Met het actieplan 'Make it in the Netherlands'⁴⁶ wordt beoogd dat de meerderheid van de buitenlandse studenten ook na hun studie in Nederland blijft. Het actieplan heeft als doel om internationaal talent na de studie te stimuleren hun carrière in Nederland te beginnen, hier een aantal jaar te werken en zo een duurzame band met Nederland te houden. Hogescholen en universiteiten zullen strategisch werven met hun eigen profilering als uitgangspunt. Het actieplan legt een sterke verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Voor internationale studenten bestaat o.a. al de website careerinolland.nl. Deze website geeft allerlei informatie over het starten van een carrière in Nederland.

8b. Building on the experience with the agenda for the modernisation of Europe's higher education systems and taking into account the projected outputs of the relevant ET 2020 Working Group, you are invited to specify maximum **one concrete European-level issue** to be taken forward within the higher education area during the next ET 2020 work cycle (until 2017) in light of the expected added value for the Member States. In case you decide to propose an issue to be taken forward, please provide a brief policy rationale for your suggestion, preferably with an indication of a specific output that you have in mind.

Voor de toekomst van het hoger onderwijs en universiteiten zal de digitalisering in het onderwijs van grote invloed zijn.⁴⁷ Dit onderwerp verdient ook op Europees niveau

⁴³ In this context, countries could assess measures to increase entry rates to higher education, to improve completion rates of students in higher education, and to address quality.

⁴⁴ Kamerbrief Prestatieafspraken hoger onderwijs (02-07-2013)

⁴⁵ De staat van het onderwijs: Onderwijsverslag 2012/2013

⁴⁶ Actieplan 'Make it in the Netherlands 2013-2016' (23-11-2013)

⁴⁷ Kamerbrief over digitalisering van het hoger onderwijs (08-01-2014)

daarom de volle aandacht, al of niet in de context van nieuwe initiatieven op het gebied van de modernisering van de Europese hoger onderwijsinstellingen. Verder erkent Nederland het belang samen optrekken in het buitenland, voor de gezamenlijke branding van het Nederlandse hoger onderwijs in het buitenland. Bij de ontwikkeling van transnationaal onderwijs moeten antwoorden gevonden worden op de borging van kwaliteit en toegankelijkheid. Op Europees niveau kunnen de samenwerkende onderwijsministers deze ontwikkeling ondersteunen door best-practices en vergelijkende studies te delen. Het is ook belangrijk om op Europees niveau een podium te hebben om de discussie over transnationaal onderwijs verder te voeren.

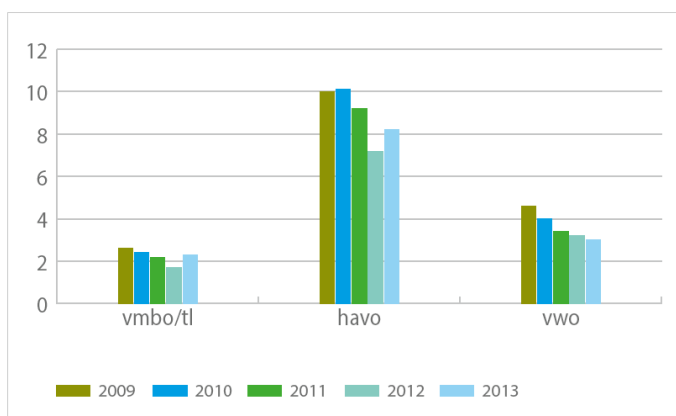
9. Adult Learning (max. 2 pages)

9a. Please provide an assessment, whenever possible supported by evidence-based indications of effectiveness and impact, of measures your country has developed to improve the quality, participation and efficiency of adult learning and to provide basic skills (literacy, numeracy and digital skills) and outreach to low-skilled adults (e.g. national targets, specific funding programmes etc.). Please provide an indication of the most significant remaining challenges to overcome in this area.

De Commissie wordt verwezen naar de antwoorden van de nationale eenheid op de vragenlijst die is opgesteld door Unit A7 van EACEA (Eurydice). De volledige studie zal eind 2014 verschijnen.

De overheid wil in het volwassenenonderwijs extra aandacht geven aan taal en rekenen om laaggeletterdheid tegen te gaan.⁴⁸ Een belangrijke maatregel uit het Actieplan laaggeletterdheid 2012-2015 is de nadruk op taal- en rekenlessen voor laaggeletterden in het volwassenenonderwijs. Dit is sinds 1 januari 2013 ook in wetgeving vastgelegd. Daarnaast stelt de overheid richtlijnen vast om het taal- en rekenniveau in het volwassenenonderwijs te verbeteren, dit zijn de zogenoemde referentieniveaus. Deze zijn vastgelegd in de Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen en het besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen.

Figuur 5.6 Studentenaantallen vavo
Aantal deelnemers (x 1.000)

De veranderende arbeidsmarkt vraagt om het vergroten van de duurzame inzetbaarheid, door meer aandacht voor scholing tijdens de loopbaan. De minister van OCW vindt het van belang dat het mbo-onderwijs een grotere rol speelt in het onderwijs voor volwassenen. Dit wordt genoemd in de Kamerbrief over toekomstgericht middelbaar beroepsonderwijs, die de minister mede namens staatssecretaris Dijkzema (Economische

⁴⁸ Actieplan Laaggeletterdheid 2012-2015 'Geletterdheid in Nederland' (08-09-2011)

Zaken) aan de Tweede Kamer heeft gestuurd. Om dit mogelijk te maken moet er werk gemaakt worden van een flexibeler mbo-onderwijs voor volwassenen, zodat zij bijvoorbeeld alleen een gedeelte van een mbo-opleiding kunnen volgen. Meer maatwerk maakt het beter mogelijk om werknemers optimaal te scholen; dit biedt voordelen voor zowel werknemers als werkgevers.⁴⁹

Deelname van volwassenen aan het hoger onderwijs blijft in Nederland nog achter bij de deelname in andere vooraanstaande kenniseconomieën, terwijl ook het percentage hoger opgeleiden in de beroepsbevolking in Nederland achterblijft. Deelname van volwassenen aan het hoger onderwijs heeft een sterke impuls nodig volgens het advies van de Commissie Rinnooy Kan.⁵⁰ De minister van OCW zal in haar beleidsreactie op het advies over het aanbod van deeltijd hoger onderwijs, ook ingaan op het mbo-aanbod. Deze beleidsreactie volgt nog.

9b. Building on the experience with the European Agenda for Adult Learning and taking into account the projected outputs of the relevant ET 2020 Working Group, you are invited to specify maximum **one concrete European-level issue** to be taken forward within the adult learning area during the next ET 2020 work cycle (until 2017) in light of the expected added value for the Member States. In case you decide to propose an issue to be taken forward, please provide a brief policy rationale for your suggestion, preferably with an indication of a specific output that you have in mind.

Vanuit Nederland zijn er op dit punt geen voorstellen.

C. ET 2020 GOVERNANCE AND EUROPE 2020 (max. 2 pages)

10a. Please describe and provide an assessment, whenever possible supported by evidence-based indications of effectiveness and impact, of how your country has integrated education-related elements in other national policy areas and actions aiming to stimulate growth and jobs.

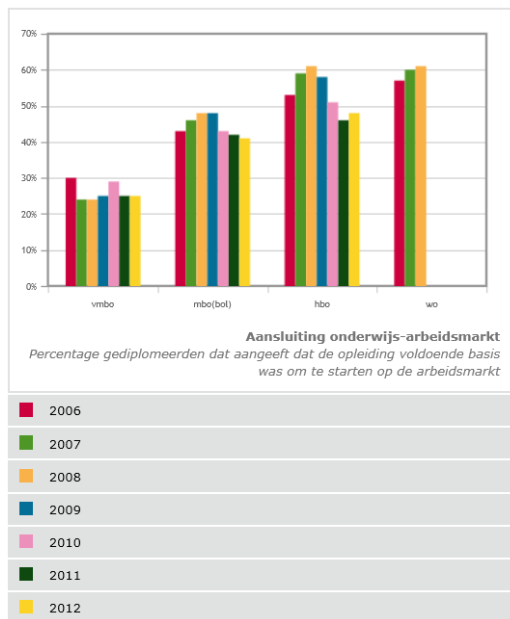
Onderwijsbeleid is nauw verweven met het beleid op andere terreinen. Ontwikkelingen in de maatschappij, op de arbeidsmarkt en in de economie hebben direct of indirect hun weerslag op het onderwijs. In het **Nationaal Hervormingsprogramma** staan concrete onderwijsmaatregelen beschreven die een bijdrage leveren aan groei en banen.

Het kabinet heeft verscheidene wetgevings- en beleidstrajecten in gang gezet om de arbeidsparticipatie te verhogen. Hervormingen op de arbeidsmarkt, zoals de vereenvoudiging van het ontslagrecht en een meer activerende inrichting van de Werkloosheidswet, leiden tot een beter functionerende arbeidsmarkt, met hogere arbeidsmobiliteit en arbeidsparticipatie. Het kabinet heeft extra middelen uitgetrokken (25 miljoen euro in 2013 en 36 miljoen euro uit het ESF-fonds in 2014) om op regionaal niveau de jeugdwerkloosheid aan te pakken. De arbeidsmarktregio's zetten deze middelen onder andere in om jongeren werkervaring op te laten doen of te begeleiden bij hun zoektocht naar werk. Een derde van de middelen bestemd voor de sectorplannen wordt ingezet om jeugdwerkloosheid te bestrijden.⁵¹

⁴⁹ Kamerbrief over toekomstgericht middelbaar beroepsonderwijs (02-06-2014)

⁵⁰ Adviesrapport: Flexibel hoger onderwijs voor volwassenen (12-03-2014)

⁵¹ Nederlands Nationaal hervormingsprogramma 2014

Bron: ROA; Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt

10b. Please provide your country's assessment of the effectiveness and efficiency of the ET 2020 governance, working methods and tools. Would you have suggestions for the introduction of alternative governance, working methods and tools to increase ET 2020's effectiveness and efficiency? (This question must be seen in a broad perspective, going beyond the functioning of the new generation of ET 2020 Working Groups, and including any aspect to which your country would like to raise attention related to ET 2020 governance, working methods and tools).

ET2020 is opgebouwd rondom vier breed geformuleerde 'strategische doelstellingen', waarbinnen 15 'prioritaire gebieden' zijn geformuleerd en waaraan uiteindelijk 7 'Europese benchmarks' (streefwaarden) zijn gekoppeld. Twee van deze benchmarks maken ook deel uit van de Europa 2020-strategie. Van deze benchmarkstructuur is in Nederland maar een geringe **sturende werking** uitgegaan. Nederland ziet in dit opzicht met belangstelling uit naar de ervaringen op dit punt in andere landen, zoals blijkend uit de lopende evaluatie van ET2020. Evenmin heeft deze structuur geholpen om focus in de werkzaamheden op EU-niveau aan te brengen.

Sinds ET2020 in 2009 werd vastgesteld, heeft er een **opeenstapeling van meerjarige strategische beleidskaders** plaatsgevonden met *Youth on the Move* in 2010, *Rethinking Education* in 2012 en een aantal sectorspecifieke beleidskaders zoals de Moderniseringsagenda Hoger Onderwijs in 2011. De onderlinge relaties van deze teksten was niet duidelijk. Ook is het een uitdaging om de relatie tussen ET2020 en de Europa 2020-strategie te verhelderen, als ook de relatie tot de grotere uitdagingen waar de Europese Unie voor zich gesteld ziet (bijv. het bevorderen van concurrentievermogen, bestrijden van werkloosheid in de huidige economische context, de huidige werkloosheid, etc.). Voor de toekomst zou het in de visie van Nederland beter zijn om een onderwijsstrategie vast te stellen op het terrein van onderwijs die inhoudelijk beter is verbonden met de Europa2020-strategie.

Gedacht kan worden aan een opbouw, in lijn met Europa2020, rondom een **beperkt aantal** thema's met een beperkt aantal bijbehorende **streefwaarden** waaraan lidstaten zich committeren en waaraan zij nationale doelstellingen en beleidsmaatregelen koppelen. Het moet gaan om streefwaarden op terreinen met een duidelijke politieke signaalwaarde, zoals voortijdig schoolverlaten, maar bijvoorbeeld ook

basisvaardigheden, employability en leermobiliteit. Deze laatste heeft een nadrukkelijke EU-dimensie (vanwege artikel 165 van het Verdrag en de beurzenprogramma's).

Deze thema's zouden door Voorzitterschappen ook over een langere periode gepland kunnen worden in de OJCS Raad. Daarnaast valt ook een thematische discussie in de **Europese Raad** te overwegen, net zoals dat voor de andere vier EU2020-pijlers al is gebeurd. De laatste keer dat de regeringsleiders substantieel over onderwijs spraken was twaalf jaar geleden (Barcelona 2002).

De **driejaarscyclus** die binnen ET2020 wordt gehanteerd is achterhaald en dient in de visie van Nederland te worden afgeschaft. De governancecyclus moet in de tijd gesynchroniseerd worden met Europa2020. Dat betekent dat landenspecifieke informatie jaarlijks via het Nationaal Hervormingsprogramma en de ET2020 Monitor en tussentijds via Eurydice updates beschikbaar komt. Het *ET2020 Joint Report* en de bijbehorende nationale rapportages (zoals het voorliggende document) kunnen daarmee komen te vervallen. De toegevoegde waarde van de huidige driejaarlijkse rapportagecyclus is voor Nederland te beperkt zo niet afwezig.

Wat de **ET2020 werkgroepen** betreft is er recentelijk een veelbelovende richting ingeslagen. De zes groepen werken op basis van vastomlijnde mandaten met een vaste looptijd en worden beter aangesloten op de hoog-ambtelijke gremia. Tegelijk behouden zij hun informele status, zodat experts ook echt vrijuit hun ervaringen kunnen delen. Nederland zou ervoor willen pleiten de opzet van de groepen voorlopig met rust te laten, zodat er voldoende ervaring mee opgedaan kan worden.

Ook de **peer reviews** die nu met enige regelmaat worden georganiseerd hebben potentie. De uitwerking kan echter worden verbeterd. Nederland zou ervoor willen pleiten om landen die aan elkaar gekoppeld worden in het kader van een review gedurende een langere periode contact met elkaar te laten hebben (bijv. via videoverbinding), vooral voorafgaand aan de peer review. Op die manier maken de experts onderling kennis en kan er een vertrouwensbasis worden opgebouwd die nodig is om op een zinvolle manier feedback uit te wisselen over elkaars nationale situaties. Tijdens de peer review zelf moet interactie centraal staan, door te werken in subgroepen en een goed gesprek te faciliteren. In bepaalde gevallen zou een dergelijk contact kunnen uitmonden in vanuit Erasmus+ gefinancierde gezamenlijke (proef)projecten.

Cruciaal bij alle vormen van OMC-samenwerking is de **vrijwilligheid** ervan. De Commissie kan lidstaten uitnodigen en enthousiasmeren om mee te doen, maar mag lidstaten niet onder druk zetten. Het is van belang dat de samenwerking een informeel karakter heeft. Het is niet erg als lidstaten een eigen afweging maken en *case-by-case* besluiten of ze wel of niet deelnemen aan bepaalde activiteiten. Op die manier ligt het *ownership* waar het thuis hoort: bij de lidstaten. Daarnaast pleit Nederland ervoor dat de verschillende rapportages van de Commissie beter op elkaar afgestemd worden. De Commissie speelt een onmisbare rol als facilitator en coördinator, maar zou zich flexibel kunnen opstellen als het gaat om het voorzitten of aanjagen van activiteiten en moet inhoudelijk niet al te sturend optreden in deze rol. Denkbaar is dat lidstaten onderwerpen die voor hen prioritair zijn 'adopter' en daarop, met steun van de Commissie, het voortouw nemen, wat ook genoemd is in de inleiding van dit rapport.

10c. Please describe and provide an assessment, whenever possible supported by evidence-based indications of effectiveness and impact, of measures your country has taken to promote partnerships with stakeholders, civil society, social partners and business to stimulate the modernisation of national education and training systems?

Nederland heeft een lange traditie als het gaat om het betrekken van veldpartijen en sociale partners bij de beleidsvorming. Dit staat wel bekend als het 'poldermodel'.

Onderwijsbeleid is daarop geen uitzondering. Partijen worden, formeel en informeel, vroegtijdig betrokken bij voorgenomen beleid. Naast deze meer ‘klassieke’ vormen van inspraak en betrokkenheid wordt ook geëxperimenteerd met nieuwe methoden om input te verzamelen. Een Nederlands voorbeeld betreft de hervorming van het mbo. Tijdens een MBO tour door heel Nederland ging minister Bussemaker (ministerie van OCW) in gesprek met studenten, docenten, werkgevers, gemeenten en andere betrokkenen. Een en ander staat overigens los van ET2020: het is niet zo dat belanghebbenden meer of anders worden betrokken vanwege ET2020.

10d. Please describe and provide an assessment, whenever possible supported by evidence-based indications of effectiveness and impact, of the contribution of the 2007-2013 Lifelong Learning Programme and ESF to the ET 2020 objectives in your country, and of your country's approach to link funding from Erasmus+ and the European Structural and Investment Funds in the 2014-20 period with policy priorities (ET2020 objectives).

Het **Levenlang Leren Programma (LLP)** stond beleidsmatig vooral bekend als mobiliteitsprogramma. Daardoor was het zowel nationaal als op instellingsniveau ingebed in het internationaliseringsbeleid. Er was praktisch geen link met andere aspecten van onderwijsbeleid. Het nieuwe **Erasmus+** programma biedt meer mogelijkheden om ook buiten het studentenmobiliteitsbeleid impact te hebben. Nederland waardeert dat in beginsel positief. Het geeft ons een instrument in handen om op EU-niveau aangegane beleidsafspraken follow-up te geven en ervoor te zorgen dat het niet bij woorden alleen blijft. Dit betekent in de visie van Nederland ook dat de aansturing van Erasmus+ meer politiek en meer beleidsrijk zou moeten worden. Het jaarlijkse werkplan zou daartoe een beleidsvisie moeten bevatten waarover een politiek debat kan plaatsvinden. Op die manier kan een duidelijke koppeling gelegd worden tussen politieke prioriteiten en toewijzing van middelen, net zoals dat op andere bestuursniveaus ook gangbaar is.

De Europese **structuur- en investeringsfondsen (ESIF)** spelen in Nederland op onderwijsterrein een beperkte rol. Het is primair aan de regio's om hier invulling aan te geven binnen de goedgekeurde Operationele Programma's, en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is direct betrokken bij deze uitvoering. Het is niet vereist dat partijen die betrokken zijn bij de uitvoering van ESIF hun programmering en concrete projecten relateren aan de ET2020-doelstellingen. Wel stimuleert Nederland de afstemming tussen het Nationaal Agentschap voor Erasmus+, het agentschap RVO voor Horizon 2020 en de management autoriteiten voor de ESIF programma's, zoals ook gemeld in het Operationele Programma zoals ingediend bij de Europese Commissie.⁵²

⁵² <http://www.structuurfondsen.nl/>